

PRÁVA DĚTÍ *

v kontaktu s trestní justicí a hlavně ve
vztahu k individuálnímu posouzení

* mladších 18 let

Práva dětí v trestním řízení

V tomto letáku si vám dovolíme vykat, i když to pro vás může být nezvyklé. Chceme tím především vyjádřit, že Vás považujeme za rovnocenné partnery.

Úřední jednání jsou vždy plné pojmů, které pro vás mohou být nové. Proto se vám v tomto letáku snažíme jednoduše vysvětlit, na co máte právo. Ale nebojte se ptát, pokud něčemu nebude rozumět.

 Každý člověk má práva, nezáleží na tom, kolik je mu let.

Tato práva tedy platí jak pro děti ve věku 15-18 let, kteří jsou trestně odpovědní, tak i pro děti mladší 15ti let, kteří ještě trestně odpovědní nejsou.

Svá práva máte a můžete využít, i když s vámi mluví někdo od policie, státní zástupce či zástupkyně, soudce či soudkyně, anebo třeba i sociální pracovník či pracovnice z úřadu či probační úředník či úřednice.

NĚKTERÁ PRÁVA, CO BYSTE MOHL/A CHTÍT VYUŽÍT JSOU TATO:

- ▶ **MÁTE PRÁVO** být slyšen/a a aktivně se řízení účastnit, máte právo říct svůj názor, který by měl být brán vážně.
- ▶ **MÁTE PRÁVO** nevypovídat (to znamená, že nemusíte mluvit o věcech, o kterých mluvit nechcete – třeba když je to pro vás moc náročné nebo máte pocit, že byste tím ohrozil/a někoho z blízkých – mámu, tátu, sourozence, kamaráda, anebo jinou blízkou osobu apod.).
- ▶ **MÁTE PRÁVO** na informace o trestním řízení/řízení o činu jinak trestném – tedy informace o tom, co vás čeká v průběhu řízení. Nebojte se zeptat na cokoliv, co byste chtěl/a o řízení vědět.

- **MÁTE PRÁVO** být zastoupen/a právníkem či právníčkou (advokátem či advokátkou), a to od prvního kontaktu s policií.

- **Právník/právníčka je velmi důležitý/á při výslechu na policii:** právník či právníčka vám může radit a pomoci v průběhu celého zjišťování, jestli jste spáchal/a trestný čin, aby vaše práva byla chráněna.
- **Pokud je vám méně než 15 let,** musíte policistům připomenout své právo mít právníka či právníčku. S jeho výběrem vám mohou pomoci rodiče nebo jiná osoba, které důvěřujete. .
- **Pokud je vám víc než 15 let,** policisté Vám právníka musí zajistit. Jedná se o tzv. obhájce či obhájkyň. Můžete si ho či ji sám/sama vybrat. Pokud to neuděláte, vybere ho či ji soud (takže pokud žádného či žádnou neznáte, nemáte vlastního či vlastní nebo nevíte jakého či jakou vybrat, můžete to nechat na soudu).

NEBOJTE SE OZVAT SE - Nebojte se ozvat se – ptát se můžete na cokoli, čemu nerozumíte. Nebojte se, nemůžete se zeptat na hloupost... Naopak, váš hlas a vaše zapojení je důležité, a ani státnímu zástupci či státní zástupkyni ani soudu rozhodně nejde o to rozhodnout bez vás. Navíc tak můžete ovlivnit, jak dopadne celé řízení. Není tedy dobré čekat, že se to vyřeší samo a že to nějak dopadne. Samozřejmě se můžete rozhodnout udělat to tak, ale když budete pasivní, bude se rozhodovat bez vás a nebudete mít vliv na to, jak se nakonec rozhodne a jaké opatření vám bude uloženo.

Je jasné, že nemusíte mít přesnou představu o tom, jak se zapojit, ale s tím Vám může pomoci:

- právník či právníčka
- rodiče
- někdo z Vašeho okolí, komu důvěřujete
- sociální pracovník či pracovnice (ať již kurátor či kurátorka – „ospodák“ či „ospodačka“, tak jakýkoliv jiný/á, kterého znáte, např. z nějakého „nízkoprahu“ nebo podobné služby)

Individuální posouzení

- Během řízení, nejčastěji hned na začátku, se o vás vypracovává tzv. **individuální posouzení** – vypracovává ho ve spolupráci s vámi ho nejčastěji sociální pracovník či pracovnice z úřadu (kurátor či kurátorka – „ospodák“ či „ospodačka“).
- Individuální posouzení pomáhá těm, kteří budou ve vašem případě rozhodovat (státní zástupce či zástupkyně, soudce či soudkyně), Vás poznat. V případě, že dospějí k závěru, že jste nějaký

nezákonný čin opravdu spáchal/a, pak mohou vymyslet opatření co nejvíce “na míru” (to znamená, aby pro Vás bylo co nejvíc v pohodě). Pořád se ovšem jedná o opatření, takže řešení Vašeho případu nemusí být podle toho, jak byste si představoval/a. Přesto však může být takové, aby vám co nejméně bránilo v tom, co rád/a děláte, nebo například ve studiu školy, o kterou byste měl/a zájem.

► Účelem individuálního posouzení není vyšetřovat ani trestat, ale spíše Vám pomoci a dát Vám prostor mluvit o tom, jak to vidíte vy. Nejde v něm tolik o to, co se stalo – to totiž vyšetřuje policie. Nemusíte se bát s kurátorem otevřeně mluvit o tom:

- jaké máte plány do budoucna, např. jestli plánujete jít někam na školu a kam. Důležité jsou i vaše další očekávání a sny.
- co vás baví a zajímá. Nemusí se přitom jednat o nějaký oficiální koníček, např. že chodíte do nějakého sportovního klubu či nějakého kroužku. Důležité je, co vám dělá radost.
- s čím máte problémy, co vás štve, nebo z čeho máte obavy.

► Důležité je věnovat se i tomu, co byste potřeboval/a při kontaktu s policií, státním zástupcem či zástupkyní nebo se soudcem či soudkyní. To můžete říct kurátorovi či kurátorce anebo přímo policii, státnímu zástupci či zástupkyni anebo soudci či soudkyni. Nebojte se mluvit o tom, z čeho máte obavy, nebo čemu nerozumíte, a co byste potřeboval/a a pro to, abyste se v tom všem cítil/a lépe. Policie, státní zástupce či zástupkyně nebo soud vám sice nemůžou vyjít vstříc ve všem, ale vždycky je dobré se zeptat, zda by to šlo. Možná půjde o něco, co nebude vůbec problém splnit a může vám to pomoci cítit se ve složité situaci alespoň trochu lépe. Můžete například potřebovat zajistit, aby vás doprovázel někdo blízký. Policie, státní zástupce či zástupkyně nebo soud vám třeba budou moci vyjít vstříc, alespoň v určité míře. Nic z uvedeného však neznámá, že byste byl/a nucen/a mluvit i o tom, o čem byste raději mlčel/a. V žádném případě se neciňte nucen/a mluvit o čemkoli, co je Vám nepříjemné prozrazovat.

► Kurátor či kurátorka si o vás bude taky většinou shánět ještě další zprávy, např. ze školy, nebo od lékaře. Potřebuje totiž soudu podat co nejpřesnější zprávu o tom, jak se vám daří, aby se dalo rozhodnout správně. Když budete do celého procesu zapojen/á, nebude muset zjišťovat tolik, jako kdybyste nespolupracoval/a. Máte samozřejmě právo si přečíst kurátorovu či kurátorkinu zprávu (a to, i když se nezapojíte nebo nespolupracujete) a máte právo se vyjádřit k tomu, co je v ní napsané. To, co ke zprávě řeknete, by měl/a kurátor či kurátorka ve zprávě zaznamenat. Pokud to neudělá, můžete svůj pohled uvést policii, státnímu zástupci či zástupkyni nebo soudu – s tím vám pomůže právník či právnička, rodič, nebo třeba sociální pracovník či pracovnice.

INÁM
PRAVA

Slovníček pojmů

TRESTNÍ ODPOVĚDNOST: je od 15 let a znamená, že za nezákonné věci, které člověk spáchá může být souzen a poslán do vězení. I děti mladší 15 let za své nezákonné činy odpovídají a mohou se kvůli nim dostat až před soud. Nemohou však být poslány do vězení.

TRESTNÍ ŘÍZENÍ: je postup řešení trestného činu, tedy od vyšetření toho, že byl spáchán a kým až po rozsudek soudu. U dětí mladších 15 let se řízení před soudem říká "řízení o činu jinak trestném".

PRÁVNÍK ČI PRÁVNÍČKA (NEBO ADVOKÁT ČI ADVOKÁTKA NEBO OBHÁJCE ČI OBHÁJKYNĚ): v tomto textu je tím myšlen člověk, který zastupuje osobu podezřelou ze spáchání protiprávního činu. Vyzná se v zákonech a jeho úlohou je chránit práva osoby, kterou zastupuje.

STÁTNÍ ZÁSTUPCE ČI ZÁSTUPKYNĚ: zastupuje stát, protože trestné činy jsou obecně považovány jako provinění proti veřejnosti a tedy státu. Dohlíží na to, jestli policie postupuje správně, v některých případech rozhoduje o tom, že případ nepůjde před soud, jinak soudu navrhuje, jaké opatření by člověku mělo být uloženo.

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK ČI PRACOVNICE Z ÚŘADU (NEBO KURÁTOR ČI KURÁTORKA, „OSPODÁK“ ČI „OSPODÁČKA“):

pracovník či pracovnice tzv. „sociálky“, tedy orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Sociální pracovník či pracovnice z úřadu bývá přítomen či přítomna např. u vašeho výsledku, jiných úkonů, kterých se účastníte na policii, anebo u soudního řízení. Většinou to bývá právě on či ona, kdo o vás pro státního zástupce či zástupkyni nebo soud vypracovává zprávu. Z tohoto důvodu se s vámi bude chtít setkat samostatně a promluvit si. Jeho či její úkolem není vyšetřovat, co se stalo, zajímá se spíše o to, jak žijete, co vás baví, co byste potřeboval/a apod.

PROBAČNÍ ÚŘEDNÍK ČI ÚŘEDNICE (PRACOVNÍK ČI PRACOVNICE PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY): Jeho či její role je jiná před rozhodnutím soudu a po rozhodnutí. Před rozhodnutím soudu vás může zkusit kontaktovat s nabídkou spolupráce, anebo i vy můžete zkusit kontaktovat ho či ji (stím vám mohou pomoci rodiče, nebo třeba právník či právníčka, anebo sociální pracovník či pracovnice z „nizkoprahu“ apod.). Pokud byste se nezákonného činu opravdu dopustil/a a litoval/a toho, může vám pomoci hledat způsoby, jak napravit, co se stalo. Někdy může dojít i k setkání s obětí, ale jedině, pokud byste s tím vy i oběť souhlasili (tzv. mediace). Anebo může dojít k probrání toho, co dál, v rámci společného setkání i s vašimi rodiči apod. (tzv. restorativní skupinové konference). Po rozhodnutí soudu je pak probační úředník či úřednice často

ten či ta, kdo má dohlížet na to, jak se vám daří plnit uložené povinnosti nebo omezení. Současně je to ale i člověk, který vám může pomoci a poradit s tím, co aktuálně řešíte, např. ve škole, v rodině, při hledání zaměstnání apod.

OPATŘENÍ – opatření je souhrnné označení pro povinnosti nebo omezení, které vám může soud uložit, pokud shledá, že jste se nezákonného jednání skutečně dopustil/a. Opatření může vypadat velmi různě – může vám být např. uložena povinnost bydlet s rodiči, jednorázově nebo ve splátkách zaplatit přiměřenou peněžitou částku, podrobit se určitému programu pro děti a mládež, pravidelně docházet za probačním úředníkem či úřednicí (tzv. probační dohled), ale např. i povinnost setrvat v dětském domově se školou nebo výchovném ústavu, či ve vězení (v případě mladistvých starších 15 let). Některá opatření lze v případě mladistvých starších 15 let uložit ještě před rozhodnutím soudu, ale jedině, pokud s tím sami souhlasí. Jedná se o taková opatření, která nespočívají v umístění do ústavu nebo do vězení. Jinak je třeba, aby o opatření vždy rozhodl soud. Proti jeho rozhodnutí se lze bránit tzv. opravnými prostředky (odvoláním) k nadřízenému soudu. Odvolání vám může pomoci napsat právník, anebo jiná osoba, které důvěřujete.

Tento leták byl vytvořen v rámci mezinárodního projektu *Procedural Rights for All Children in jusTICE (PRACTICE)* [Procesní práva pro všechny děti v systému trestní spravedlnosti] ve spolupráci s International Commission of Jurists-European Institutions.

Tento leták je financován z programu Evropské unie Práva, rovnost a občanství (2014-2020). Obsah tohoto letáku vyjadřuje pouze názory jeho autorů, kteří též odpovídají za jeho obsah. Evropská komise nenesе žádnou odpovědnost za použití informací uvedených v tomto letáku.